

Az Operaház keresztmetszete. 1. Az 1500 férőhelyes nézőtér. 2. Az első színpad, a zsinórpaddal és a sülyesztővel. 3. A hátsó színpadtér. 4. A nagy csillár felfüggesztése. 5. Előcsarnok. 6. Főlépcsőház. 7. Műhelyek. 8. Kazánház és fűtőtér. 9. Itt közlekedik a két színpadi lift

a Mefisztó alvilága, a Rajna medre, a tengerfenék, ahová az átkozott kapitány fekete hajója merül... Az egész színpad *utcákra* és *négyszögekre osztva sülyeszthető*. Díszletek és szereplők tűntethetők el vagy varázsolhatók elő, amint a szövegkönyv kívánja. Az Opera világában nincs lehetetlen, elevenen él a bűbáj és igézet, hattyúhajó úszik és boszorkány repül, a »műszak«, a technikai személyzet mindent megold... És milyen gyorsan, milyen zajtalanul. Egy-egy előadáson ötven díszítőmunkás, sülyedősök és zsinórosok, huszonnégy világosító, tíz kellékes, harminc öltöztető és jelmeztáros, négy fodrász működik közre, lámpák, zajtalan telefonok, halkán bűgő jelzőcsengők vezénylik a mesét... A fővilágosító kis ketrecben lebeg láthatatlanul a színpad felett, a világosítók főfelügyelője a nézőtér rejtett fülkéjéből, tökéletesen szigetelt távbeszélőkészülék mellett figyeli a fényhatásokat s utasítja a hold sugarát, hogy halványabban essen a lengyel kastély parkjára, az alkonyt, hogy bíborvörösre váljon Moszkva fatornyai felett, a mantuai éjszaka csillagait, hogy kékebben s elevenebben ragyogjanak s a záporzó napfényt, amely diadalmasan árad a torreadorok arénája felett.

Van olyan operajelenet, amelyben egyszerre több mint kétszáz ember mozog a színpadon s még a díszletek mögül is hallatszik a kórus. Ilyenkor a »pendula«, az elektromos karmester vezényli fényjeleivel a színpad rejtett pontjairól a melódia ütemét, hiszen sok szereplő nem is látja a zenekart. A főügyelő villamos boszorkánytáblája előtt kottából varázsol mennydörgést, gőzszlopot, füstfelhőt, szakadó esőt, viharos szelet, bombarobbanást...

A kellékek

száma körülbelül másfélmillió. Szűk folyosók, magas lépcsők, öreg ajtók útvesztőin jutottam el a főkellékes irodájába, amely a dickensi ritkaságok régi boltjára emlékeztet. Koponyák, kancsók, barátfeszületek és párbajpisztolyok közt ültünk le beszélgetni s mialatt *Pintér Gábor* főkellékes, a muzsika, a régiségek és a mesék szerelmese megmutatta, hogyan vet lángot saját találmánya segélyével Mefisztó kardja, én ujjamra húztam a Nibelungok varázsgyűrűjét. Az ördögi kard pengéje mentén rejtett csatorna húzódik, oda nitrált vatta kerül, amely a kellő pillanatban kis tűzkövel gyújtható. A fegyver rémes tüzet okád, egy másodpercre fényárba borítja a színpadot. Megtudtam, hogy a Diótörő hullámozó tengerét a zsinórpaddalról leeresztett, lassan imbolygó tenger-darabok hitetik el a nézővel s a Varázsfuvola óriáskigőyóját műszakiak mozgatható láthatatlanná tett vezetékeken. Bekukkantottam a »Vegyes jogarok« feliratú fiókba s megnéztem a fából készült déligyümölcsök polcát. Aztán átvonultunk a fegyvertárba. Az Operának annyi a fegyvere, hogy ki tudna állítani egy középkori zsoldoshadsereget a hozzá tartozó mezei hadakkal együtt. Csak a sisakok száma tizenötezer. Olasz szab-

gék, nehéz keresztes kardok, vékony spádék, finomművű gyíklesők, nemesveretű vésett acélok (köztük igen sok eredeti) várják, hogy övezhessék a hősokeket. Folyosóhosszat sorakoznak a lándzsák, dárdák, alabárdok, kakashos puskák, karabélyok. Tréfás kíváncsiság sarkalt, hogy megtudjam, *hány ágyúja* van e meseközépkori tarka seregnek?
— Tíz. És egy Maxim mintájú géppuska. Amelyik az Ijú Gárdában játszik...
Mert itt a kellék is »játszik«, így mondják a szabók, jelmeztárosok, díszletezők. Amikor a bútorraktárba vezettek, ott úgy mutatták be Boris Godunov trónszékét, hogy »nemsokára játszik«...

— Hány hajójuk van? — kérdem.
A főkellékes gyorsan számol:
— A háromárbócos a »Bolygó«-ból, a Lohengrin csónakja, a nilusi csónak, a brigg a »Bolygó«-ból, a Diótörő vitorlás, a »Szóktetés« hajója... Állandó üzemben nyolc.
Megmutatják az eget, az általános kék eget, amely szinte minden este játszik s oly nagy, hogy a tatai lovardában tudták csak megfesteni. Összekapcsolt teherautók karavánja hozta Budapestre. A kisebb méretű háttérket az épület Révay-utcai frontján festik, seprűnyél hosszú ecsetekkel. A paletta kerekken gördül, a tájak színei nagy vedrekben állnak.

Amíg bolyongunk az épületben, a próbatermékből néha kürtösz, máskor egy-egy ária töredéke kísér. A padlás alatt ülnék a cipészek, a balett rózsaszín cipőcskéit és francia lovaskatonák vértescsizmáit varrják. A pincében az épület Révay-utcai frontján festik, seprűnyél hosszú ecsetekkel. A paletta kerekken gördül, a tájak színei nagy vedrekben állnak.

A kottatárban

a világ zeneirodalmának szinte hiánytalan kincsgyűjteménye, elfeledett operák, dallamok, amelyek ötven esztendeje csendültek utóljára... Az ereklyemúzeum helyiségében üveg alatt szunnyad a karnagyi pálcá, amelylyel az öreg Erkel Ferenc 70 év előtt, 1884 szeptember 27-én, az Operaház megnyitásán a Hunyadi László nyitányát vezényelte. Eredeti kéziratok, *Borsos József*, *Barabás Miklós* nagyrékű rajzai mellett ott a balettcipő, amelyet még *Taglioni* mester viselt, s a babonás kulcs-csomó, amely nélkül a hajdani nagy énekes, *Ellinger József* sohasem lépett színpadra. És a főpénztárban ott ül a hetvennégy esztendő *»Pogi bácsi«*, *Pogácsér Lajos*, maga is szinte már ereklye, ötvennégy éve szolgálja az Operát s valaha tenoristának készült...

Bonyolult ütvesztő e hatalmas épület, a muzsika s a mese varázslatos világa. Minden kincset egyszerre fellelni: lehetetlen vállalkozás. Hiszen láthatatlan patinát viselnek még a falak is, a történelem és a művészet áhitatos kézjegyeit. De midőn szétnyílik a függöny s a kezdés ünnepe pillanatában megzendül a nyitány, a hetvenesztendő nagy, nemzeti kincs fénye mindannyiunkra visszaragyo.

Vajda István

Pintér Gábor főkellékes előveszi a diótörő-babát

Minden kelléket, ruhadarabot anyakönyv készíthető ki időben Lohengrin hattyúcs ezüstkürtje...

FELFEDEZŐ ÚTON NEMZETI KINCSEINK, A 70 ÉVES OPERAHÁZ REJTELMEI KÖZÖTT

Kincset keresni, kincsekre találni oly vágy és öröm, amely az emberi érzések világában általánosnak, közösnek vallható. Nem ismerünk történelmi korszakot, amelyben ne lettek volna kincskeresők: hajósok, akik ismeretlen földekért bontottak vitorlát, katonák, akiket mesék rejtett aranya csalogatott, tudósok, akik kiásták Tróját és feltörték holt nyelvek néma pecsétjét, alkimisták, mérnökök, akik fáradhatatlanul nyomozták az anyag titkos erőforrásait. És talán nincs egyéni sors sem, amelyet ne érintett volna egyszer a kincskeresés láza és gyönyörűsége. Sajátos vágy, mindannyiunk lelkében élő szenvedély, néha a gyermekkor zeg-zugos ösvényein gyűjtja tüzeit, máskor az élet alkonyán készlet komoly, nagy vállalkozásra. Kincset keresni, kincsekre találni jó. Boldog izgalom, amely a megismerés és felfedezés csodálatos világába vezérel.

Kincs nemcsak a mesék erdejében rejlik, nemcsak a távoli partokon található. Néha elmegyünk mellette s nem is gondolunk rá. Máskor a bizonytalan sejtést, titkolt kíváncsiságot elaltatja a közöny. Ime, nemzeti kincsünk a város szívében, a csodálatos és rejtelmes világ: az Opera. Mennyi lépcső és szobor, kőbe vésett költői gondolat, bársony és selyem, mennyi csillogó fény, szűk csigalépcsők és pincék boltozatos bomálya. Mennyi mese, mennyi szép hagyomány.

főügyelővel, aki fest, rajzol, bámulatraméltó színpadi szerkezeteket talál fel, tud fuvolázni, trombitálni, egyébként bársonykapátot és kecskeszakállt visel. Fejemre próbáltam Lohengrin hattyúdiszes ezüstsíkját s leereszkedtem a nézőtér alatti pincékbe, ahol éppen a Walpurgis éj varázskocsiját javították a lakatosok.

Az alábbiakban közlöm jelentésemet az Operaház kincseinek felfedezéséről.

Az épület tiszta olasz reneszánsz stílusban *Ybl Miklós* tervezte. A homlokzat sós-küti természetéből, a főlépcső karszti márványból készült. A legfelső erkélyen tizenhat zeneszerző időtől szürke szobrá áll. A főhomlokzat négy fülkéjében *Tepešichore*, a tánc, *Erato*, a szerelmi költészet, *Thalia*, a színművészet és *Melpomene*, a tragédia muzsája kapott helyet. A főbejárat jobboldalán *Erkel Ferenc*, baloldalán *Liszt Ferenc* kőalakja nézi a változó évszakokat. Az épület két sarkán fekvő, két szfinx, annyi tréfában tárgy, annyi szerelmes találkozásban biztos földrajzi pont *Stróbl Alajos* szobrászművész alkotása. A nézőtér feletti hatalmas, a görög Olympust ábrázoló körfreskó *Lotz Károly* műve. Az előcsarnok, a társalgóhelyiségek, folyosók falfestményeit *Than Mór*, *Feszty Árpád*, *Székelly Bertalan*, *Aggházy Gyula*, *Kovács Mihály*, *Sefcsik Albert*, *Scholz Róbert* alkották.

A kettős színpad

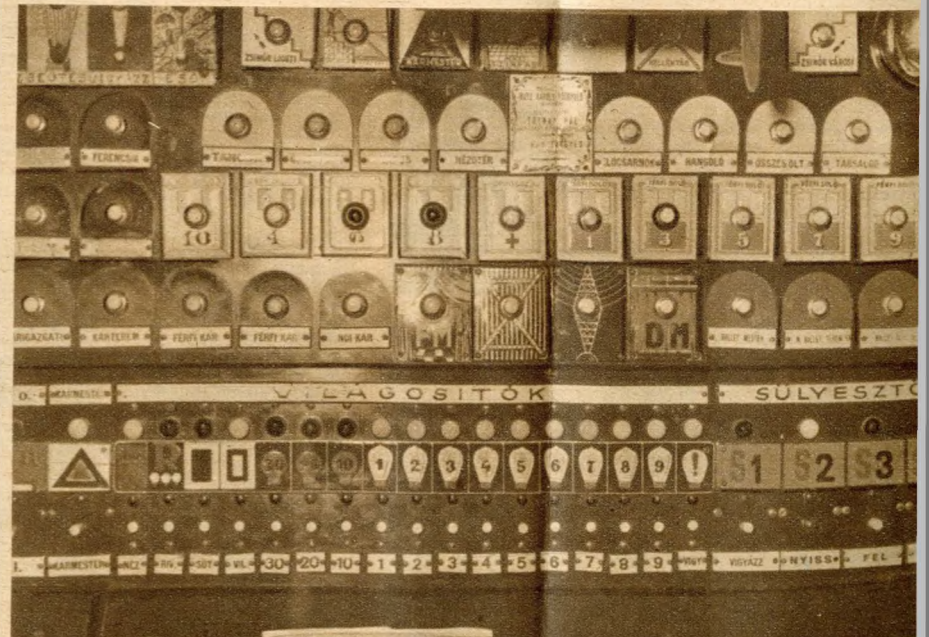
nagyobb, mint a nézőtér, területe 957 négyzetméter. Az első színpad hossza 24 méter, a hátsó színpadé 19 méter. A zsinórpaddal és a felette lévő kerékpaddal 40 méter magas. Az úgynevezett asphaleiával, víznyomásra működő berendezéssel 84 darab zsinóron függő díszlethordó traverz emelhető fel és ereszthető le. Egy-egy nagyopera előadásakor körülbelül *négyezer négyzetméternyi festett díszlet* emelkedik fel s ereszkedik alá. S micsoda változatok, a mese képzetének milyen ezerszínű rajzai! Hullámozó, viharos tenger és sziklás spanyol hegyek, olasz verőfény, középkori sikátorok homálya, várfal és börtönudvar, faunjárta erdők és felkelő seregek táborai. Kastély és kunyhó, lovagtorony és nádtetős parasztház, messzi kanyargó utak, virágos mezők, ahová a muzsika álmai vezérelnek... És aztán

Az Operaház első tervrajza

Az elfelejtett operák ruhaszekrénye

2. A főügyelő kapcsolótáblája, amelyet Butz Károly tervezett. Ezzel az elektromos jelzővel nyitható az előadás és tartható az összekötöttes az öltözőkkel, jelmez- és kelléktárral, karmesterrel, világosítókkal, orvosi szobával, varázsolható mennydörgés, eső, gőzszlopot és robbanás...